

تعیین روابط ساختاری ادراک از قلدری سایبری بر اساس حمایت والدین از خودمختاری و خشونت در مدرسه با میانجی‌گری ارضای نیازهای روان‌شناختی^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۷/۸ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۲/۱۲

اکبر عطادخت^{۲*}، شیرین احمدی^۳

مقاله پژوهشی

چکیده مبسوط

مقدمه: با گسترش استفاده از اینترنت، ابزارهای هوشمند و شبکه‌های اجتماعی در دهه اخیر، میزان قلدری سایبری به‌طور قابل‌توجهی افزایش یافته است (ایوب اوغلو و همکاران، ۲۰۲۵). قلدری سایبری به‌مثابه یک مسئله جهانی، تأثیرات گسترده‌ای بر کودکان و نوجوانان در سراسر دنیا گذاشته است (یوینگو یان، ۲۰۲۵). افرادی که در معرض قلدری سایبری قرار گرفته‌اند، احساسات منفی مانند خشم، غم و ترس و همچنین ویژگی‌های وسواسی اجباری مانند اضطراب و عصبی بودن و حالت‌های افسردگی مانند درماندگی و ناامیدی را در خود ایجاد می‌کنند (محمدی‌فر و خداپناه، ۱۴۰۵؛ رحمتی‌توسه‌کله و همکاران، ۱۴۰۴). با توجه به این پیامدهای منفی، به نظر می‌رسد حمایت والدین از خودمختاری، یعنی زمانی که نوجوانان احساس می‌کنند والدینشان عواطف آن‌ها را درک می‌کنند و آن‌ها را در تصمیم‌گیری‌های مستقل و توسعه استقلال تشویق و حمایت می‌کنند، می‌تواند به عنوان یک عامل محافظتی در برابر قلدری سایبری عمل کند (وانگ و همکاران، ۲۰۰۷). یکی دیگر از متغیرهای که به نظر می‌رسد می‌تواند با قلدری سایبری ارتباط داشته باشد خشونت مدرسه است (چن و چان، ۲۰۲۵). خشونت مدرسه معمولاً به هر رفتاری گفته می‌شود که در مدرسه با هدف آسیب رساندن به یکی از اعضای مدرسه مانند همکلاسی یا معلم انجام می‌شود (بن‌بستی و آستور، ۲۰۰۵). همچنین، بر اساس نظریه نیازهای روان‌شناختی اساسی، خودمختاری، شایستگی و ارتباط سه نیاز روان‌شناختی اساسی هستند که برای رشد و بهزیستی افراد ضروری‌اند (رایان و دسی، ۲۰۱۷). در دهه‌های گذشته، مطالعات متعدد ارضای نیازها را به‌عنوان پیش‌بینی‌کننده‌های مهم بهزیستی روان‌شناختی فردی و عملکرد مطلوب شناسایی کرده‌اند (نگ و همکاران، ۲۰۱۱؛ ولاچوپولوس و همکاران، ۲۰۱۱). در حال حاضر، قلدری سایبری یکی از رایج‌ترین اشکال آسیب‌های بین‌فردی در میان نوجوانان به شمار می‌رود که پیامدهای فردی و اجتماعی گسترده‌ای به همراه دارد (لیانگ و همکاران، ۲۰۲۵). با این حال، عوامل زمینه‌ساز بروز چنین رفتارهای پرخاشگرانه در فضای مجازی هنوز به‌طور کامل شناخته نشده است. بر این اساس، پژوهش حاضر با تکیه بر نظریه خودتعیین‌گری رایان و دسی (۲۰۱۷) طراحی گردید. این نظریه بیان می‌کند که حمایت والدین از خودمختاری و شرایط محیطی مانند خشونت در مدرسه می‌توانند از طریق ارضای نیازهای اساسی روان‌شناختی (خودمختاری،

۱. این پژوهش مستخرج از طرحی با عنوان «تعیین روابط ساختاری ادراک از قلدری سایبری بر اساس حمایت والدین از خودمختاری و خشونت در مدرسه با میانجی‌گری ارضای نیازهای روان‌شناختی» است که با حمایت مادی و معنوی دانشگاه محقق اردبیلی اجرا و تدوین شده است.

۲. استاد روان‌شناسی، گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

* نویسنده مسئول: ak_atadokht@yahoo.com

۳. استادیار گروه علوم تربیتی و روانشناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه حکیم سبزواری، سبزوار، ایران.

شایستگی و ارتباط) بر پیامدهای رفتاری همچون قلدری سایبری اثرگذار باشند. علاوه بر این، تاکنون پژوهشی که این متغیرها را به صورت هم‌زمان و در قالب یک مدل ساختاری بررسی کند و نقش میانجی ارضای نیازهای روان‌شناختی را در ارتباط میان حمایت والدین از خودمختاری، خشونت مدرسه و قلدری سایبری آزمون نماید، انجام نشده است. بر اساس این مبانی نظری و خلأ موجود در پژوهش‌های پیشین، پژوهش حاضر با هدف تعیین روابط ساختاری ادراک از قلدری سایبری بر اساس حمایت والدین از خودمختاری و خشونت در مدرسه با میانجی‌گری ارضای نیازهای روان‌شناختی انجام گرفت.

روش: پژوهش موردنظر از لحاظ هدف کاربردی و از نظر ماهیت و روش توصیفی-همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه دوم شهر اردبیل در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ بود ($N=13000$). تعداد نمونه اولیه بر اساس توصیه‌های مربوط به تحلیل‌های همبستگی و مدل‌سازی معادلات ساختاری تعیین شد. بر اساس نظر هویل (۱۹۹۵)، حداقل اندازه نمونه برای مدل‌سازی معادلات ساختاری بین ۱۰۰ تا ۲۵۰ نفر توصیه شده است، بنابراین ابتدا ۲۲۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند و پس از بررسی داده‌ها و حذف پاسخ‌های پرت، ۱۸۰ پرسش‌نامه برای تحلیل آماری وارد SPSS نسخه ۲۵ شد. این تعداد همچنان در محدوده توصیه‌شده قرار دارد و توان آماری کافی برای انجام تحلیل‌ها را فراهم می‌کند. معیارهای ورود شامل حضور در پایه‌های دوم متوسطه، ثبت‌نام در مدارس دولتی شهر، تمایل و موافقت برای شرکت در پژوهش و دسترسی به اینترنت جهت تکمیل پرسش‌نامه‌های آنلاین بود. معیارهای خروج شامل پاسخ‌دهی ناقص یا وجود پاسخ‌های پرت در پرسش‌نامه‌ها و همچنین دانش‌آموزان خارج از پایه‌های مشخص یا مدارس دولتی مورد نظر بود. در پژوهش حاضر از پرسش‌نامه‌های قلدری سایبری آنتونیادو و همکاران (۲۰۱۶)، پرسش‌نامه ارضای نیازهای روان‌شناختی دسی و رایان (۲۰۰۰)، پرسش‌نامه ادراکات والدینی رایبیز (۱۹۹۴) و پرسش‌نامه چندبعدی خشم مربوط به مدرسه اسمیت و همکاران (۱۹۹۸) استفاده شد. داده‌های جمع‌آوری‌شده در این پژوهش با استفاده از ابزارهای آمار توصیفی چون میانگین و انحراف معیار و مدل‌یابی معادله ساختاری با استفاده از نرم‌افزار SPSS-25 و نرم‌افزار PLS-3 تحلیل شد.

یافته‌ها: تعداد ۱۸۰ دانش‌آموز پسر مقطع متوسطه دوم با دامنه سنی ۱۵-۱۸ در این پژوهش شرکت داشتند. نتایج نشان داد که مدل بر اساس شاخص‌های نکویی برازش از کفایت مناسبی برخوردار است. نتایج مدل معادلات ساختاری نشان داد که حمایت والدین از خودمختاری به طور مستقیم بر ادراک از قلدری سایبری ($\beta=-0/27$ ، $P=0/000$)، ارضای نیازهای روان‌شناختی ($\beta=0/28$)، ارضای نیازهای روان‌شناختی بر ادراک از قلدری سایبری ($\beta=-0/50$ ، $P=0/000$)، خشونت در مدرسه بر ادراک از قلدری سایبری ($\beta=0/38$ ، $P=0/000$) و ارضای نیازهای روان‌شناختی ($\beta=-0/64$ ، $P=0/000$) تأثیر معنی‌دار داشت. همچنین مسیرهای میانجی حمایت والدین از خودمختاری از طریق ارضای نیازهای روان‌شناختی بر ادراک از قلدری سایبری ($\beta=0/14$)، خشونت در مدرسه از طریق ارضای نیازهای روان‌شناختی بر ادراک از قلدری سایبری ($\beta=0/32$ ، $P=0/000$) نیز معنی‌دار بودند.

بحث و نتیجه‌گیری: پژوهش حاضر با هدف تعیین روابط ساختاری ادراک از قلدری سایبری بر اساس حمایت والدین از خودمختاری و خشونت در مدرسه با میانجی‌گری ارضای نیازهای روان‌شناختی انجام گرفت. نتایج معادلات ساختاری نشان داد حمایت والدین از خودمختاری بر قلدری سایبری اثر مستقیم دارد. در تبیین این فرضیه می‌توان گفت حمایت والدین از خودمختاری نقش مهمی در کاهش خطر قلدری سایبری ایفا می‌کند و کاهش سطح حمایت والدین از خودمختاری نه تنها احتمال قرار گرفتن در معرض محیط‌های سایبری را افزایش می‌دهد (آویاما و همکاران، ۲۰۱۲). بلکه باعث ایجاد مزاحمت سایبری نیز می‌شود. از سوی دیگر، حمایت والدین از خودمختاری یکی از عوامل بیرونی مهم برای رشد مثبت نوجوانان است (فرویلند و وول، ۲۰۱۷). حمایت والدین از خودمختاری می‌تواند موجب شود دانش‌آموزان احساس کنند نیازهایشان مورد احترام و توجه قرار می‌گیرد؛ در نتیجه، گرایش بیشتری به بروز رفتارهای مطلوب و مسالمت‌آمیز خواهند داشت.

نتایج مدل معادلات ساختاری نشان داد که خشونت در مدرسه با قلدری سایبری ارتباط مستقیم دارد. این یافته بر اساس نظریه تنش عمومی اگنیو و وایت (۱۹۹۲) قابل تبیین است، تجربه هیجانات منفی در شرایط تنش می‌تواند به بزهکاری و رفتارهای آسیب‌زا منجر شود؛ در این چارچوب، قلدری سایبری یکی از مهم‌ترین پیامدهای تنش محسوب می‌شود. شدت اثرگذاری این عوامل در فضای مجازی حتی بیش از موقعیت‌های واقعی است؛ زیرا در زندگی واقعی، ابراز مستقیم احساسات منفی معمولاً با محدودیت‌های موقعیتی یا ترس از پیامدها همراه است، در حالی که محیط آنلاین به دلیل سطح پایین حضور اجتماعی و امکان ناشناس ماندن، زمینه بروز سریع و بی‌پروای هیجانات منفی را فراهم می‌کند (کووالسکی و همکاران، ۲۰۱۴). نتایج معادلات ساختاری نشان داد حمایت والدین از خودمختاری بر قلدری سایبری با میانجی‌گری ارضای نیازهای روان‌شناختی اثر غیرمستقیم دارد. بر اساس نظریه خودتعیین‌گری رایان و دسی (۲۰۱۷)، ارضای نیازهای بنیادین روان‌شناختی یعنی خودمختاری، شایستگی و ارتباط پیش‌شرط رشد سالم و سازگاری اجتماعی است. زمانی که والدین با رفتارهایی چون دادن آزادی در انتخاب، گوش دادن به نظرات نوجوان و احترام به علایق او، از خودمختاری حمایت می‌کنند، زمینه برای برآورده شدن این نیازها فراهم می‌شود (وانستینکیست و رایان، ۲۰۱۳). نتایج مدل معادلات ساختاری نشان داد که خشونت در مدرسه با میانجی‌گری ارضای نیازهای روان‌شناختی با قلدری سایبری ارتباط غیرمستقیم دارد. در تبیین این یافته می‌توان گفت، خشونت در محیط مدرسه، شامل تهدید، تحقیر یا زورگویی همسالان، می‌تواند فرصت نوجوانان برای تجربه نیازهای بنیادین روان‌شناختی از جمله احساس ارزشمندی، کفایت شخصی و ارتباط مثبت با دیگران را محدود کند (ریف، ۲۰۱۴). مطالعه حاضر نشان داد که حمایت والدین از خودمختاری و خشونت در مدرسه قادرند قلدری سایبری در میان نوجوانان دبیرستانی را پیش‌بینی کنند. همچنین، نیازهای روان‌شناختی نقش میانجی میان خشونت مدرسه‌ای و حمایت والدین از خودمختاری با قلدری سایبری ایفا می‌کنند. یافته‌ها آشکار ساخت که چگونه عوامل خانوادگی، شرایط مرتبط با استفاده از فناوری و عوامل مدرسه بر قلدری سایبری دانش‌آموزان اثرگذارند و در عین حال سازوکار روابط بین فردی نوجوانان را در ارتباط با این پدیده روشن‌تر می‌سازند. یافته‌های پژوهش حاضر همچنین بر ضرورت طراحی مداخلات آموزشی تأکید دارند که هدف آن‌ها تقویت حمایت والدین از خودمختاری، ارتقای حساسیت اخلاقی در محیط مدرسه و پاسخگویی به نیازهای بنیادین روان‌شناختی نوجوانان (از جمله شایستگی و ارتباط) باشد؛ راهبردهایی که می‌توانند در پیشگیری و کاهش قلدری سایبری نقش مؤثری ایفا کنند.

چکیده

مقدمه: قلدری سایبری به عنوان یکی از تهدیدهای مهم روانی و اجتماعی نوجوانان، پیامدهای گسترده‌ای بر رفتارهای خشونت‌آمیز و سلامت روانی آن‌ها دارد. پژوهش حاضر با هدف تعیین روابط ساختاری ادراک از قلدری سایبری بر اساس حمایت والدین از خودمختاری و خشونت در مدرسه با میانجی‌گری ارضای نیازهای روان‌شناختی انجام گرفت.

روش: این پژوهش توصیفی و از نوع همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه دوم شهر اردبیل در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ بود ($N=13000$). تعداد ۱۸۰ نفر از این افراد با استفاده از نمونه‌گیری در دسترس از بین جامعه آماری فوق انتخاب و به پرسش‌نامه‌های قلدری سایبری (آنتونیادو و همکاران، ۲۰۱۶)، ارضای نیازهای روان‌شناختی (دسی و رایان، ۲۰۰۰)، حمایت والدین از خودمختاری (رایینز، ۱۹۹۴) و خشونت در مدرسه (اسمیت و همکاران، ۱۹۹۸) پاسخ دادند. ارزیابی مدل پیشنهادی با استفاده از مدل معادلات ساختاری و با نرم‌افزارهای SPSS-25 و Smart PLS-3 انجام گرفت. **یافته‌ها:** نتایج نشان داد که مدل بر اساس شاخص‌های نكویی برازش از کفایت مناسبی برخوردار است. نتایج مدل معادلات ساختاری نشان داد که حمایت والدین از خودمختاری به‌طور مستقیم بر ادراک از قلدری سایبری ($\beta=-0.27$ ، $P=0.000$)، ارضای نیازهای روان‌شناختی ($\beta=0.28$ ، $P=0.000$)، ارضای نیازهای روان‌شناختی بر ادراک از قلدری سایبری ($\beta=-0.50$ ، $P=0.000$)،

خشونت در مدرسه بر ادراک از قلدری سایبری ($P=0/000$, $\beta=0/38$) و ارضای نیازهای روان‌شناختی ($P=0/000$, $\beta=-0/64$) تأثیر معنی‌دار داشت. همچنین مسیرهای میانجی حمایت والدین از خودمختاری از طریق ارضای نیازهای روان‌شناختی بر ادراک از قلدری سایبری ($P=0/000$, $\beta=0/14$) و خشونت در مدرسه از طریق ارضای نیازهای روان‌شناختی بر ادراک از قلدری سایبری ($P=0/000$, $\beta=0/32$) نیز معنی‌دار بودند.

نتیجه‌گیری: یافته‌ها بر ضرورت طراحی مداخلات آموزشی برای تقویت حمایت والدین از خودمختاری، ارتقای حساسیت اخلاقی مدرسه و پاسخگویی به نیازهای بنیادین روان‌شناختی نوجوانان تأکید دارند تا قلدری سایبری پیشگیری و کاهش یابد.

کلمات کلیدی: قلدری سایبری، ارضای نیازهای روان‌شناختی، حمایت والدین از خودمختاری، خشونت در مدرسه.

Predicting Cyberbullying Perceptions from Parental Autonomy Support and School Violence: The Mediating Role of Basic Psychological Need Satisfaction¹

Received: 2025/9/29 Accepted: 2026/5/3

Akbar Atadokht^{2*}, Shirin Ahmadi³

Original Article

Abstract

Introduction: Cyberbullying poses a significant psychosocial threat to adolescents, with widespread consequences for their mental health and aggressive behaviors. The present study aimed to examine the structural relationships among parental autonomy support, school violence, and cyberbullying perceptions, specifically investigating the mediating role of basic psychological need satisfaction.

Method: This descriptive-correlational study was conducted among male high school students in Ardabil, Iran, during the 2023–2024 academic year (N = 13,000). A convenience sample of 180 students completed validated measures assessing cyberbullying perception, basic psychological need satisfaction, parental autonomy support, and school violence. The proposed structural model was evaluated using structural equation modeling (SEM) via SPSS version 25 and SmartPLS 3.

Results: The structural model demonstrated an adequate overall fit based on goodness-of-fit indices. SEM results indicated that parental autonomy support significantly predicted both cyberbullying perceptions ($\beta = -0.27, p < 0.001$) and basic psychological need satisfaction ($\beta = 0.28, p < 0.001$). In turn, basic psychological need satisfaction significantly predicted cyberbullying perceptions ($\beta = -0.50, p < 0.001$). Similarly, school violence significantly predicted both cyberbullying perceptions ($\beta = 0.38, p < 0.001$) and basic psychological need satisfaction ($\beta = -0.64, p < 0.001$). Furthermore, basic psychological need satisfaction significantly mediated the relationships between parental autonomy support and cyberbullying perceptions (indirect effect: $\beta = -0.14, p < 0.001$), as well as between school violence and cyberbullying perceptions (indirect effect: $\beta = 0.32, p < 0.001$).

Conclusion: These findings underscore the necessity of designing educational interventions that enhance parental autonomy support, mitigate school violence, and fulfill adolescents' basic psychological needs in order to prevent and reduce cyberbullying.

Keywords: Cyberbullying; Basic Psychological Need Satisfaction; Parental Autonomy Support; School Violence; Structural Equation Modeling.

1. This research is extracted from a project entitled "Determining the structural relationships between perceptions of cyberbullying based on parental autonomy support and school violence with the mediation of psychological need satisfaction" which has been implemented and compiled with the material and spiritual support of Mohaghegh Ardabili University.

2. Professor, Department of Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.

* Corresponding Author: ak_atadokht@yahoo.com.

3. Assistant Professor, Department of Educational Sciences and Psychology, Faculty of Literature and Humanities, University of Hakim Sabzevari, Sabzevar, Iran.

مقدمه

با گسترش استفاده از اینترنت، ابزارهای هوشمند و شبکه‌های اجتماعی در دهه اخیر، میزان قلدری سایبری^۱ به‌طور قابل توجهی افزایش یافته است (ایوب اوغلو^۲ و همکاران، ۲۰۲۵). قلدری سایبری به‌مثابه یک مسئله جهانی، تأثیرات گسترده‌ای بر کودکان و نوجوانان در سراسر دنیا گذاشته است (یوینگو یان^۳، ۲۰۲۵). قلدری سایبری که با گسترش استفاده از فناوری‌های نوین رایج‌تر شده است، زمانی رخ می‌دهد که فرد یا گروهی از افراد، عمدتاً و از طریق فناوری به دیگران آسیب می‌رسانند (گوچلو-آیدوغان^۴ و همکاران، ۲۰۲۵). یکی از عوامل اصلی شیوع قلدری سایبری، کمبود آگاهی و آموزش‌های مرتبط با استفاده ایمن از فضای مجازی است (نازمو^۵، ۲۰۲۴). قلدری می‌تواند اشکال مختلفی از جمله کلامی، اجتماعی و فیزیکی داشته باشد و ممکن است به صورت آنلاین (قلدری سایبری) از طریق استفاده از دستگاه‌های الکترونیکی و یا پلتفرم‌های اینترنتی رخ دهد (نگ^۶ و همکاران، ۲۰۲۲). علاوه بر این، فناوری اینترنت می‌تواند به نوجوانان کمک کند تا کیفیت زندگی خود را بهبود بخشند و دانش خود را گسترش دهند. با این حال، مطالعات اخیر نشان داده‌اند که بسیاری از نوجوانان از اینترنت به‌عنوان ابزاری برای حمله به دیگران استفاده می‌کنند و قلدری سایبری در میان نوجوانان به یک نگرانی فزاینده در بسیاری از کشورها تبدیل شده است (چن و چن^۷، ۲۰۲۰). قلدری سایبری یک عمل خشونت‌آمیز است که از طریق حملات خصمانه مکرر با استفاده از ابزارهای الکترونیکی پیام‌رسان‌های فوری مانند ایمیل، تماس‌های تلفنی، سایت‌های شبکه اجتماعی و صفحات وب شخصی باعث آسیب واقعی یا بالقوه به دیگران می‌شود (چانگ و شین^۸، ۲۰۲۰). انواع مختلفی از قلدری سایبری وجود دارد، از وسایل الکترونیکی گرفته تا سوءاستفاده کلامی از دیگران، شایعه‌پراکنی، تحریک، تهدید، انتشار یا به اشتراک‌گذاری تصاویر و ویدیوهای خصوصی دیگران بدون رضایت و منع عمدی دیگران از ورود به محافل اجتماعی آنلاین (لای^۹ و همکاران، ۲۰۱۷). افرادی که در معرض قلدری سایبری قرار گرفته‌اند، احساسات منفی مانند خشم، غم و ترس و همچنین ویژگی‌های وسواسی اجباری مانند اضطراب و عصبی بودن و حالت‌های افسردگی مانند درماندگی و ناامیدی را در خود ایجاد می‌کنند (محمدی‌فر و خداپناه، ۱۴۰۵؛ رحمتی‌توسه‌کله و همکاران، ۱۴۰۴).

با توجه به این پیامدهای منفی، به نظر می‌رسد حمایت والدین از خودمختاری^{۱۰}، یعنی زمانی که نوجوانان احساس می‌کنند والدینشان عواطف آن‌ها را درک می‌کنند و آن‌ها را در تصمیم‌گیری‌های مستقل و توسعه استقلال تشویق و حمایت می‌کنند، می‌تواند به عنوان یک عامل محافظتی در برابر قلدری سایبری عمل کند (وانگ^{۱۱} و همکاران، ۲۰۰۷). مطالعات نشان داده‌اند که روابط حمایتی در خانواده‌ها اغلب از نوجوانان در برابر قلدری سایبری محافظت می‌کند (دیویس و کوپکه^{۱۲}، ۲۰۱۵؛ سورداد^{۱۳} و همکاران، ۲۰۱۰). حمایت والدین از خودمختاری منبع مفیدی برای نوجوانان جهت انطباق با جامعه و ایجاد دوستی‌های

1. Cyberbullying
2. Eyuboglu
3. Yuying& Yan
4. Güçlü-Aydoğan
5. Nazmul
6. Ng
7. Chen & Chen
8. Chung & Shin
9. Lai
10. Parental autonomy support
11. Wang
12. Davis & Koepke
13. Sureda

مثبت (رایت^۱، ۲۰۱۸) و بهبود احساس امنیت و تقویت ارتباط عاطفی آن‌ها با بزرگسالان است که از هدف قرار گرفتن برای قلدری سایبری جلوگیری می‌کند (الساسر^۲ و همکاران، ۲۰۱۷؛ ناوارو و روئیز-اولیوا^۳، ۲۰۱۳). حمایت والدین از خودمختاری می‌تواند میزان قربانی شدن دانش‌آموزان دبیرستانی از قلدری سایبری را پیش‌بینی کند (وو^۴ و همکاران، ۲۰۲۲). نتایج پژوهش ما^۵ و همکاران (۲۰۲۲) نشان داد که حمایت والدین از خودمختاری رابطه منفی با اعتیاد به تلفن همراه دارد.

یکی دیگر از متغیرهای که به نظر می‌رسد می‌تواند با قلدری سایبری ارتباط داشته باشد خشونت مدرسه^۶ است (چن و چان، ۲۰۲۵). خشونت مدرسه معمولاً به هر رفتاری گفته می‌شود که در مدرسه با هدف آسیب رساندن به یکی از اعضای مدرسه مانند همکلاسی یا معلم انجام می‌شود (بن‌بنیستی و آستور^۷، ۲۰۰۵). خشونت مدرسه توسط دانش‌آموزان، اغلب به عنوان خشونت علیه همسالان مدرسه (چن و چن، ۲۰۲۰) و خشونت علیه معلمان (مانند لونگوباردی^۸ و همکاران، ۲۰۱۹) طبقه‌بندی می‌شود. این رفتارها اشکال نسبتاً رایجی از خشونت در مدرسه هستند که توسط نوجوانان آغاز می‌شود، همان‌طور که فراتحلیل‌های اخیر نشان داده‌اند، شیوع خشونت گزارش‌شده توسط دانش‌آموزان علیه همسالان در مدارس حدود ۳۶ درصد (مودکی^۹ و همکاران، ۲۰۱۴) و خشونت دانش‌آموزان گزارش‌شده توسط معلم علیه معلمان (۵۳ درصد) است (لونگوباردی و همکاران، ۲۰۱۹). تنبیه بدنی والدین به عنوان یک عامل برجسته مرتبط با خشونت مدرسه نوجوانان و ارتکاب زورگویی سایبری در نظر گرفته شده است (چن و همکاران، ۲۰۲۱؛ گومز-اورتیز^{۱۰} و همکاران، ۲۰۱۶). پژوهش‌ها نشان داده‌اند که بین تنبیه بدنی والدین، خشونت مدرسه و قلدری سایبری رابطه وجود دارد (سودبرگ^{۱۱} و همکاران، ۲۰۱۶؛ ترنز و سیلی^{۱۲}، ۲۰۱۸).

همچنین، بر اساس نظریه نیازهای روان‌شناختی اساسی^{۱۳}، خودمختاری، شایستگی و ارتباط سه نیاز روان‌شناختی اساسی هستند که برای رشد و بهزیستی افراد ضروری‌اند (رایان و دسی^{۱۴}، ۲۰۱۷). در دهه‌های گذشته، مطالعات متعدد ارضای نیازها را به عنوان پیش‌بینی کننده‌های مهم بهزیستی روان‌شناختی فردی و عملکرد مطلوب شناسایی کرده‌اند (نگ^{۱۵} و همکاران، ۲۰۱۱؛ ولاچوپولوس^{۱۶} و همکاران، ۲۰۱۱). خودمختاری با تجربه خودانگیختگی و رفتارهای مستقل فرد مشخص می‌شود (دسی و رایان^{۱۷}، ۲۰۰۰). کسانی که احساس خودمختاری می‌کنند به جای محدودیت، ذاتاً توسط ارزش‌ها و کنجکاو‌های خود برانگیخته می‌شوند (لگو^{۱۸} و همکاران، ۲۰۱۷). نه تنها مطالعات مقطعی، بلکه مطالعات طولی نیز تأیید کردند که سطح بالایی از ارضای نیازها برای استقلال، نتایج شکوفایی سلامت روان را در میان کودکان و نوجوانان پیش‌بینی می‌کند (جیانگ و لیانگ^{۱۹}، ۲۰۲۱؛ تیان^{۲۰} و همکاران، ۲۰۱۶). شایستگی به احساس اثربخشی در تعامل با محیط اشاره دارد و ارتباط شامل

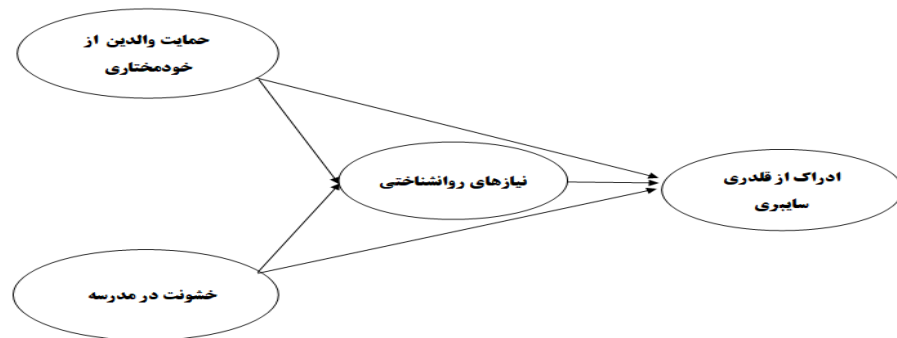
1. Wright
2. Elsaesser
3. Navarro & et al
4. Wu
5. Ma
6. School violence
7. Benbenishty & Astor
8. Longobardi
9. Modecki
10. Gómez-Ortiz
11. Soderberg
12. Turns & Sibley
13. Basic psychological needs
14. Ryan & Deci
15. Ng
16. Vlachopoulos
17. Deci & Ryan
18. Legault
19. Jiang & Liang
20. Tian

احساس تعلق و نزدیکی است (رایان و دسی، ۲۰۱۷). علاوه بر این، از منظر نظریه نیازهای اساسی روان‌شناختی، نیازهای اساسی روان‌شناختی افراد با عوامل محیطی مطابقت دارد (دسی و همکاران، ۲۰۰۰). یک محیط حمایتی می‌تواند نیازهای روانی اساسی را برآورده کند و در نتیجه به رشد روان‌شناختی مطلوب منجر شود. با این حال، قرار گرفتن در معرض شرایط اجتماعی ناامیدکننده یا طردکننده ممکن است این نیازهای روانی را مختل کند. در راستای این دیدگاه، مطالعات قبلی نشان داده‌اند که ارضای نیازهای روان‌شناختی اساسی رابطه بین یک محیط نامطلوب (مانند رویدادهای استرس‌زای زندگی و قربانی شدن همسالان) و پیامدهای روان‌شناختی منفی را میانجی‌گری می‌کند (رن و جیانگ^۱، ۲۰۲۱؛ جیانگ و لیانگ، ۲۰۲۱؛ لیانگ^۲ و همکاران، ۲۰۲۱). یانگ جونز^۳ و همکاران (۲۰۱۵) نشان دادند که ارضای نیازهای استقلال و

شایستگی در قربانیان قلدری در مقایسه با افراد غیرقربانی به طور قابل توجهی کمتر است. مطالعه دیگری که بر روی ۱۸۴۵ دانش‌آموز از ۱۶ مدرسه اسپانیا انجام شد، نشان داد که تجربه قلدری با سطح پایینی از خودمختاری، شایستگی و رضایت از رابطه مرتبط است (سانتوریو^۴ و همکاران، ۲۰۲۰). هوانگ^۵ (۲۰۲۱) با استفاده از نمونه بزرگی از نوجوانان نشان داد که احساس شایستگی به طور قابل توجهی روابط بین قربانی قلدری و بهزیستی ذهنی نوجوانان را واسطه می‌کند. حمایت والدین از خودمختاری با نیازهای روان‌شناختی اساسی رابطه مثبت دارد (دیو^۶ و همکاران، ۲۰۲۳). پوروانداری^۷ و همکاران (۲۰۲۴) نشان داده‌اند که رضایت از نیازهای روان‌شناختی دانش‌آموزان نقش میانجی مهمی بین سبک تربیتی مقتدرانه معلم و قصد انجام قلدری دارد.

در حال حاضر، قلدری سایبری یکی از رایج‌ترین اشکال آسیب‌های بین‌فردی در میان نوجوانان به شمار می‌رود که پیامدهای فردی و اجتماعی گسترده‌ای به همراه دارد (لیانگ و همکاران، ۲۰۲۵). با این حال، عوامل زمینه‌ساز بروز چنین رفتارهای پرخاشگرانه در فضای مجازی هنوز به طور کامل شناخته نشده است. بر این اساس، پژوهش حاضر با تکیه بر نظریه خودتعیین‌گری رایان و دسی (۲۰۱۷) طراحی گردید. این نظریه بیان می‌کند که حمایت والدین از خودمختاری و شرایط محیطی مانند خشونت در مدرسه می‌توانند از طریق ارضای نیازهای اساسی روان‌شناختی (خودمختاری، شایستگی و ارتباط) بر پیامدهای رفتاری همچون قلدری سایبری اثرگذار باشند. علاوه بر این، تاکنون پژوهشی که این متغیرها را به صورت هم‌زمان و در قالب یک مدل ساختاری بررسی کند و نقش میانجی ارضای نیازهای روان‌شناختی را در ارتباط میان حمایت والدین از خودمختاری، خشونت مدرسه و قلدری سایبری آزمون نماید، انجام نشده است. بر اساس این مبانی نظری و خلأ موجود در پژوهش‌های پیشین، پژوهش حاضر با هدف تعیین روابط ساختاری ادراک از قلدری سایبری بر اساس حمایت والدین از خودمختاری و خشونت در مدرسه با میانجی‌گری ارضای نیازهای روان‌شناختی در قالب مدل مفهومی زیر در شکل (۱) انجام گرفت.

1. Ren & Jiang
2. Liang
3. Young-Jones
4. Santurio
5. Huang
6. Du
7. Purwandari

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

روش

پژوهش موردنظر از لحاظ هدف کاربردی و از نظر ماهیت و روش توصیفی-همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه دوم شهر اردبیل در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ بود ($N=1300$). تعداد نمونه اولیه بر اساس توصیه‌های مربوط به تحلیل‌های همبستگی و مدل‌سازی معادلات ساختاری تعیین شد. بر اساس نظر هوئل^۱ (۱۹۹۵)، حداقل اندازه نمونه برای مدل‌سازی معادلات ساختاری بین ۱۰۰ تا ۲۵۰ نفر توصیه شده است، بنابراین ابتدا ۲۲۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند و پس از بررسی داده‌ها و حذف پاسخ‌های پرت، ۱۸۰ پرسش‌نامه برای تحلیل آماری وارد SPSS نسخه ۲۵ شد. این تعداد همچنان در محدوده توصیه‌شده قرار دارد و توان آماری کافی برای انجام تحلیل‌ها را فراهم می‌کند. معیارهای ورود شامل حضور در پایه‌های دوم متوسطه، ثبت‌نام در مدارس دولتی شهر، تمایل و موافقت برای شرکت در پژوهش و دسترسی به اینترنت جهت تکمیل پرسش‌نامه‌های آنلاین بود. معیارهای خروج شامل پاسخ‌دهی ناقص یا وجود پاسخ‌های پرت در پرسش‌نامه‌ها و همچنین دانش‌آموزان خارج از پایه‌های مشخص یا مدارس دولتی مورد نظر بود. روش نمونه‌گیری مورد استفاده نیز نمونه‌گیری در دسترس بود. روش جمع‌آوری اطلاعات به این صورت بود که پرسش‌نامه‌های قلدری سایبری، ارضای نیازهای روان‌شناختی، حمایت والدین از خودمختاری و خشونت در مدرسه به‌صورت آنلاین از طریق گذاشتن لینک آن‌ها در برنامه شاد در اختیار آزمودنی‌ها قرار داده شد که بعد از وارد کردن داده‌ها به SPSS نسخه ۲۵، ۱۸۰ پرسش‌نامه وارد تحلیل آماری شد. داده‌های جمع‌آوری شده در این پژوهش با استفاده از ابزارهای آمار توصیفی چون میانگین و انحراف معیار و مدل‌یابی معادله ساختاری با استفاده از نرم‌افزار SPSS-25 و نرم‌افزار PLS-3 تحلیل شد.

ابزارهای پژوهش

در پژوهش حاضر از پرسش‌نامه‌های قلدری سایبری آنتونیادو^۲ و همکاران (۲۰۱۶)، پرسش‌نامه ارضای نیازهای روان‌شناختی دسی و رایان (۲۰۰۰)، پرسش‌نامه ادراکات والدینی رابینز^۳ (۱۹۹۴) و پرسش‌نامه چندبعدی خشم مربوط به مدرسه اسمیت^۴ و همکاران (۱۹۹۸) استفاده شد.

1. Hoyle
2. Antoniadou
3. Robbins
4. Smith

الف) پرسش‌نامه قلدری سایبری (CBQ): پرسش‌نامه تجربه قلدری-قربانی سایبری توسط آنتونیادو و همکاران (۲۰۱۶) طراحی و اعتباریابی شده است. شیوه نمره‌گذاری این پرسش‌نامه بصورت طیف لیکرتی ۵ درجه‌ای است (۱=هرگز، ۲=یک یا دو بار، ۳=بعضی اوقات، ۴=اکثر اوقات، ۵=هر روز). این مقیاس دارای دو عامل (۱- عامل قربانی سایبری ۲- عامل قلدری سایبری) است و هر عامل دارای ۱۲ سؤال می‌باشد. سؤال ۱ تا ۱۲ عامل قربانی سایبری و سؤال ۱۳ تا ۲۴ عامل قلدری سایبری را می‌سنجد. دامنه نمرات ۱۲ تا ۶۰ می‌باشد. نتیجه پژوهش آنتونیادو و همکاران (۲۰۱۶) نشان داد که این مقیاس از روایی مناسبی برخوردار است ($CFI=0/97$, $TLI=0/97$ و $RMSEA=0/031$). همچنین نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که این پرسش‌نامه از پایایی مناسبی برخوردار است (ضریب آلفای کرونباخ برای عامل قلدری سایبری ۰/۸۹ و برای عامل قربانی سایبری ۰/۸۰). در پژوهش بشرپور و زردی (۱۳۹۸) ضریب آلفای کرونباخ برای عامل قلدری سایبری، قربانی سایبری و برای کل مقیاس به ترتیب ۰/۷۵، ۰/۷۸ و ۰/۷۹ به دست آمد. شاخص‌های تحلیل عاملی تأییدی نیز نشان داد که این مدل از برازش مناسبی برخوردار است ($CFI=0/92$, $NFI=0/91$ و $RMSEA=0/071$). در مطالعه حاضر پایایی به روش همسانی درونی با محاسبه ضریب آلفا کرونباخ در مطالعه حاضر ۰/۹۰ به دست آمد.

ب) پرسش‌نامه ارضای نیازهای روان‌شناختی (BPNSS): این پرسش‌نامه، توسط دسی و رایان (۲۰۰۰) با هدف سنجش میزان ارضای سه نیاز اصلی روانی شامل خودمختاری، شایستگی و ارتباط طراحی شده است. این ابزار دارای ۲۱ گویه است که در سه زیرمقیاس دسته‌بندی می‌شوند: نیاز به خودمختاری^۱ (۷ گویه)، نیاز به شایستگی^۲ (۶ گویه) و نیاز به ارتباط^۳ (۸ گویه). دامنه نمرات از ۲۱ تا ۱۴۷ است. گویه‌های مربوط به هر عامل به صورت پیوسته در کنار هم قرار دارند تا فرآیند نمره‌گذاری را تسهیل کنند. نمره‌گذاری این پرسش‌نامه بر پایه مقیاس لیکرت ۷ درجه‌ای انجام می‌شود که از گزینه اصلاً درست نیست (نمره ۱) تا کاملاً درست است (نمره ۷) متغیر است. گویه‌های (۱۲، ۱۰، ۵، ۳ و ۱۷) نیز به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند تا از صحت پاسخ‌ها اطمینان بیشتری حاصل شود. در مطالعه دسی و رایان (۲۰۰۰)، ضریب آلفای کرونباخ برای سنجش همسانی درونی به ترتیب برای مؤلفه‌های خودمختاری، شایستگی و ارتباط برابر با ۰/۷۹، ۰/۷۳ و ۰/۸۴ گزارش شده است. در مطالعه بشارت و رنجبرکلاگری (۱۳۹۲) یافته‌های تحلیل عاملی تأییدی نشان داد که ساختار سه‌عاملی شامل سه مؤلفه نیازهای بنیادین روان‌شناختی (خودمختاری، شایستگی و ارتباط) را تأیید کرد. پایایی درونی مقیاس از طریق ضریب آلفای کرونباخ بین ۰/۸۳ تا ۰/۹۱ و پایایی بازآزمایی با ضریب همبستگی بین ۰/۶۷ تا ۰/۷۷ به دست آمد. به منظور بررسی روایی سازه، تحلیل عاملی اکتشافی با روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی روی کل ۵۸۴ شرکت‌کننده انجام شد. در تحلیل با چرخش نیافته، بار عاملی اکثر گویه‌ها روی یک عامل کلی قرار گرفت که نشان‌دهنده همگنی مناسب مقیاس است. برای بررسی روایی همگرا و تشخیصی، از ضرایب همبستگی پیرسون استفاده شد، نتایج نشان داد که بین نمره آزمودنی‌ها در زیر مقیاس‌های ارضای نیازهای روان‌شناختی با شاخص‌های برونگرایی ($r=0/37$)، عاطفه مثبت ($r=0/35$) و بهزیستی روان‌شناختی ($r=0/31$)، همبستگی مثبت معنادار و با شاخص‌های نوروزگرایی ($r=-0/33$)، عاطفه منفی ($r=-0/27$) و درماندگی روان‌شناختی ($r=-0/40$) همبستگی منفی معنادار وجود دارد. این نتایج، روایی همگرا و تشخیصی مقیاس ارضای نیازهای روان‌شناختی را تأیید می‌کنند. در مطالعه‌ای که توسط کاستا^۴ و همکاران (۲۰۱۷) انجام شد، پرسش‌نامه نیازهای بنیادین روان‌شناختی از نظر روایی و پایایی بررسی شد. برای ارزیابی روایی محتوا، ضریب اعتبار محتوایی بیش از ۰/۸۱ به دست آمد که نشان‌دهنده وضوح و مرتبط بودن سؤالات بود. پایایی درونی مقیاس با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۳ تأیید شد و پایایی بازآزمایی از طریق ضریب همبستگی برابر ۰/۸۷ گزارش گردید که

1. Need for autonomy
2. Need for competence
3. Need for communication
4. Costa

نشان‌دهنده ثبات زمانی مناسب پرسش‌نامه است. همچنین، روایی سازه با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی بررسی شد و نتایج نشان داد مدل سه‌عاملی شامل خودمختاری، شایستگی و ارتباط، با داده‌ها همخوانی خوبی دارد. در مطالعه حاضر پایایی به روش همسانی درونی با محاسبه ضریب آلفای کرونباخ در دامنه ۰/۹۰ تا ۰/۸۳ به‌دست آمد.

ج) پرسش‌نامه ادراکات والدینی (PPS): این پرسش‌نامه توسط رایبیز (۱۹۹۴) و بر اساس نظریه خود تعیین‌گری تدوین شده است. نسخه کالج این پرسش‌نامه ۴۲ گویه است که ۲۱ گویه برای مادر و ۲۱ گویه برای پدر دارد که گویه‌های آن در دو نیمه برای مادر و پدر تکرار شده‌اند پاسخگویان بر اساس لیکرت هفت درجه‌ای از «در مورد من اصلاً درست نیست» (۱) تا در مورد من کاملاً درست است (۷) به پاسخ‌دهی می‌پردازند. این پرسش‌نامه شش خرده پرسش‌نامه صمیمیت، صمیمیت مادر، صمیمیت پدر، حمایت مادر از خودمختاری، حمایت پدر از خودمختاری و صمیمیت مادر و پدر را می‌سنجد کسب نمره بیشتر در این خرده پرسش‌نامه‌ها نشان‌دهنده ادراک مثبت‌تری از عملکرد والدین می‌باشد و بالعکس نمره پایین‌تر نشان از ادراک منفی از عملکرد والدین دارد. دامنه نمرات از ۲۱ تا ۱۴۷ است. پایایی درونی مقیاس از طریق ضریب آلفای کرونباخ در مطالعه اصلی ۰/۸۰ و ۰/۸۳ به‌دست آمده است (رایبیز، ۱۹۹۴). در سایر مطالعات شیرکف و رایان^۱ (۲۰۰۱) و رایان و دسی (۲۰۰۵) ضرایب آلفای ۰/۸۵ تا ۰/۹۲ را برای حمایت والدین از خودمختاری را گزارش کرده‌اند. تنهای‌رشوانلو و حجازی (۱۳۸۷) پس از ترجمه و تأیید روایی صوری پرسش‌نامه، به بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی آن پرداخت. نتایج تحلیل عاملی اکتشافی با چرخش واریمکس نشان داد که تنها ۴۰ عبارت با ساختار نسخه اصلی هم‌خوانی داشته و بر روی شش عامل بارگذاری می‌شوند. به‌منظور ارزیابی برازندگی، تحلیل عاملی تأییدی اجرا شد که ساختار به‌دست‌آمده را مورد تأیید قرار داد. همچنین، پایایی پرسش‌نامه از طریق آلفای کرونباخ بررسی گردید و ضرایب بین ۰/۸۲ تا ۰/۹۳ برای خرده‌مقیاس‌ها و ۰/۸۳ برای کل مقیاس گزارش شد. در مطالعه حاضر پایایی به روش همسانی درونی با محاسبه ضریب آلفا کرونباخ در دامنه ۰/۸۹ تا ۰/۸۱ به‌دست آمد.

د) پرسش‌نامه چندبعدی خشم مربوط به مدرسه (MSAI): پرسش‌نامه چندبعدی خشم مربوط به مدرسه توسط اسمیت و همکاران (۱۹۹۸) به منظور ارزیابی ابعاد هیجانی، شناختی و رفتاری خشم در محیط مدرسه ساخته شده است. یک ابزار خودگزارشی است که از ۳۶ گویه تشکیل شده است. آزمودنی‌ها باید با استفاده از یک مقیاس لیکرت چهار درجه‌ای مشخص کنند که هر عبارت تا چه حد ویژگی‌های شخصیتی یا رفتاری آن‌ها را توصیف می‌کند. این پرسش‌نامه دارای ۴ بعد تجربه کردن خشم، خصومت، ابراز مخرب و سازگاری مثبت می‌باشد. دامنه نمرات از ۳۶ تا ۱۴۴ است. در مطالعه‌ای که توسط فرلانگ^۲ و همکاران (۲۰۰۲) انجام شد، روایی و پایایی ابزار خشم مربوط به مدرسه بررسی شد. برای بررسی روایی سازه، چهار تحلیل انجام شد: ابتدا ساختار چهار عاملی اصلی ابزار (تجربه خشم، خصومت، بروز مخرب و مقابله مثبت) با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی بر روی یک نمونه از دانش‌آموزان پسر تأیید شد و سپس این ساختار بر روی دانش‌آموزان دختر نیز تعمیم یافت. نتایج نشان داد که ساختار عاملی ابزار پایایی مناسب دارد. از نظر پایایی، ثبات آزمون-بازآزمون برای ۵۰۸ دانش‌آموز نشان داد که مقیاس از ثبات نسبتاً خوبی برخوردار است (بین ۰/۵۶ تا ۰/۶۲) و همخوانی درونی زیرمقیاس‌ها نیز مطلوب ارزیابی شد. این پرسش‌نامه در ایران توسط علانی (۱۳۹۲) با تحلیل عاملی نتایج اجرای این پرسش‌نامه بر روی یک نمونه ۸۳۳ نفری از نوجوانان دختر دوره راهنمایی شهر تبریز، فرم جدیدی از این پرسش‌نامه را با ۳۴ سؤال ارائه نمود که در طی آن دو سؤال به سبب بار عاملی کمتر از ۰/۳ و همبستگی ضعیف با نمره کلی آزمون حذف شده‌اند. تحلیل عاملی مجدد فرم ۳۴ سؤالی چهار عامل خشم، خصومت، مقابله مخرب و سازنده را با بارهای عاملی تأیید نمود که ضریب آلفای کرونباخ آن‌ها و نمره کلی پرسش‌نامه به ترتیب برابر با ۰/۷۸، ۰/۷۹، ۰/۶۵، ۰/۸۳ و ۰/۷۸ گزارش شده است. همچنین، همبستگی بالای هر سؤال با عامل مربوطه و همبستگی درونی بالای عوامل چهارگانه با

هم و با نمره کلی آزمون و نیز، مقدار بالای ضرب همبستگی همگرای نمره کلی این پرسش‌نامه با نمره کلی آزمون پرخاشگری عمومی نشان دهنده روایی قابل قبول فرم ۳۴ سؤالی پرسش‌نامه است. فرم تجدیدنظر شده ۳۴ سؤالی از پایایی قابل قبولی نیز، برخوردار است. ضریب همبستگی بازآزمایی یک هفته‌ای برای خرده پرسش‌نامه‌های تجربه خشم، خصومت، مقابله مخرب و سازنده و نمره کلی خشم چندبعدی مدرسه در نمونه ۳۱ نفری، به ترتیب برابر با ۰/۸۳، ۰/۴۰، ۰/۵۳، ۰/۵۱ و ۰/۷۸ محاسبه شد. در مطالعه حاضر پایایی به روش همسانی درونی با محاسبه ضریب آلفا کرونباخ در دامنه ۰/۸۶ تا ۰/۹۱ به دست آمد.

یافته‌ها

تعداد ۱۸۰ دانش‌آموز پسر مقطع متوسطه دوم با دامنه سنی ۱۵-۱۸ در این پژوهش شرکت داشتند. پیش از انجام تحلیل‌های آماری، به منظور بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها، از آزمون کولموگروف-اسمیرنف استفاده شد. نتایج نشان داد که داده‌ها با نرمال بودن فاصله دارند. در چنین شرایطی، روش مدل‌سازی معادلات ساختاری بر پایه حداقل مربعات جزئی گزینه مناسبی محسوب می‌شود، چرا که برخلاف روش‌های مبتنی بر حداکثر درست‌نمایی مانند AMOS، فرض نرمال بودن داده‌ها در آن الزامی نیست و برای داده‌های غیرنرمال و نمونه‌های با حجم متوسط عملکرد بهتری دارد.

جدول ۱. میانگین و انحراف معیار نمرات شرکت‌کننده‌ها در ادراک از قلدری سایبری، ارضای نیازهای روان‌شناختی، حمایت خودمختاری والدین و خشونت در مدرسه

متغیرها	میانگین	انحراف معیار
ادراک از قلدری سایبری	۲۴/۸۰	۷/۵۰
ارضای نیازهای روان‌شناختی	۸۲/۵۷	۱۶/۶۲
خشونت در مدرسه	۷۰/۹۱	۲۱/۵۰
حمایت والدین از خودمختاری	۱۶۷/۲۸	۲۵/۴۶

نتایج جدول ۱ میانگین و انحراف معیار متغیرهای ادراک از قلدری سایبری، ارضای نیازهای روان‌شناختی، حمایت والدین از خودمختاری و خشونت در مدرسه را نشان می‌دهد.

برازش مدل اندازه‌گیری

در این مطالعه، برازش مدل با معیارهای پایایی، روایی همگرا و روایی واگرا بررسی شد. برای بررسی پایایی دو معیار آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی (CR) محاسبه شد. مقدار این دو معیار باید بزرگ‌تر یا مساوی ۰/۷ باشد تا پایایی مدل اندازه‌گیری قابل قبول باشد. همچنین روایی پرسش‌نامه نیز توسط دو معیار روایی همگرا و روایی واگرا بررسی شد. برای ارزیابی روایی همگرا معیار میانگین واریانس استخراج شده (AVE) محاسبه شد که مقدار قابل قبول برای آن باید بزرگ‌تر یا مساوی ۰/۵ باشد. نتایج این معیارها برای متغیرها مطابق جدول ۲ می‌باشد.

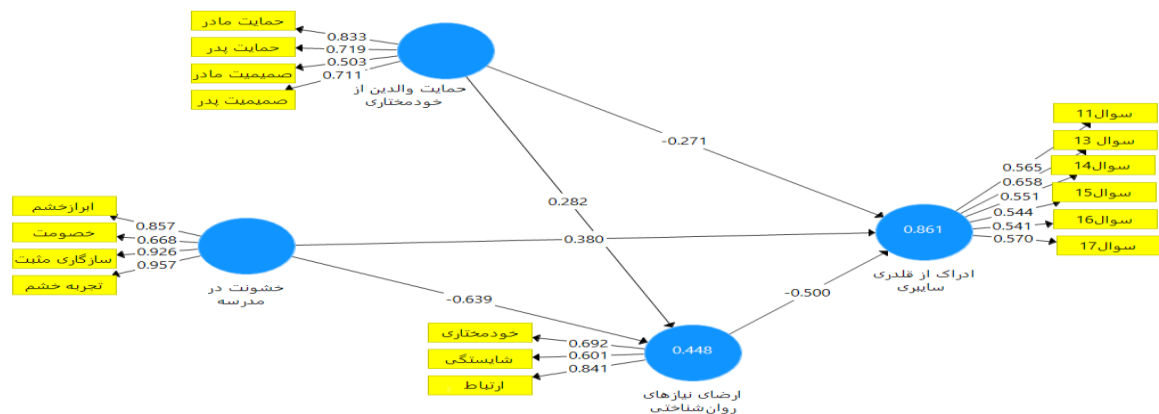
جدول ۲. آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و میانگین واریانس استخراج شده

سازه پژوهش	آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی (CR)	میانگین واریانس استخراج شده (AVE)	روایی واگرا
حمایت والدین از خودمختاری	۰/۸۰	۰/۷۸	۰/۵۰	۰/۷۰۷
خشونت در مدرسه	۰/۹۲	۰/۹۳	۰/۷۴	۰/۸۶۰
ارضای نیازهای روان‌شناختی	۰/۷۶	۰/۷۵	۰/۵۴	۰/۷۱۴
ادراک از قلدری سایبری	۰/۷۴	۰/۷۴	۰/۵۲	۰/۷۰۷

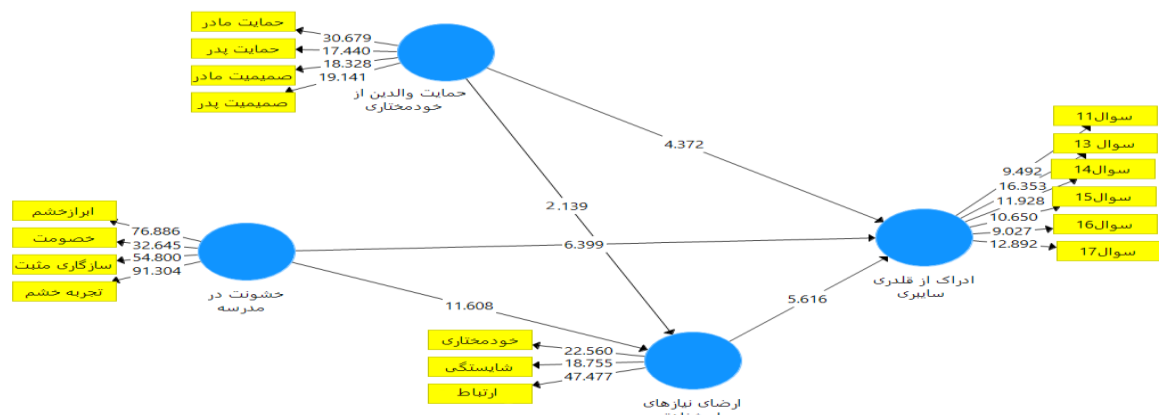
نتایج بدست آمده در جدول ۲ نشان می‌دهد همه مقادیر آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی سازه‌های پژوهش از ۰/۷۰ بیشتر است. همچنین مقدار AVE نیز برای سازه‌ها بزرگ‌تر از ۰/۵۰ به دست آمده است که نشان می‌دهد پایایی و روایی همگرایی مدل پژوهش قابل قبول است. نتایج روایی واگرا نشان می‌دهد جذر میانگین واریانس استخراج شده برای هر یک از سازه‌ها در مقایسه با همبستگی آن سازه با سازه‌های دیگر بیشتر است؛ بنابراین می‌توان گفت که در مدل پژوهش متغیرهای مکنون بیشتر با سؤالات مربوط به خودشان تعامل دارند تا با سازه‌های دیگر. به بیان بهتر، این جدول مطلوبیت روایی واگرایی مدل را نشان می‌دهد که نشان می‌دهد مدل از روایی مطلوبی برخوردار است.

برازش مدل ساختاری

پس از تأیید روایی و پایایی، مدل ساختاری ارزیابی می‌شود. با استفاده از این مدل می‌توان به بررسی فرضیه‌های پژوهش پرداخت. برای آزمون مدل مفهومی و فرضیه‌های پژوهش از معادلات ساختاری استفاده شده است. شکل ۱ و ۲ مدل خروجی نرم‌افزار smart pls را نشان می‌دهد.

شکل ۲. ضرایب مدل اندازه‌گیری

شکل ۳. مقدار T مدل اندازه‌گیری

جدول ۳. تحلیل مسیر اثرات مستقیم و غیرمستقیم بین متغیرهای اصلی پژوهش

مسیر	فرضیه	ضریب مسیر	مقدار t	نتیجه
۱	حمایت والدین از خودمختاری بر ادراک از قلدری سایبری	-۰/۲۷	۴/۳۷۲	تأیید
۲	حمایت والدین از خودمختاری بر ارضای نیازهای روان‌شناختی	۰/۲۸	۲/۱۳۹	تأیید
۳	ارضای نیازهای روان‌شناختی بر ادراک از قلدری سایبری	-۰/۵۰	۵/۶۱۶	تأیید
۴	خشونت در مدرسه بر ادراک از قلدری سایبری	۰/۳۸	۶/۳۹۹	تأیید
۵	خشونت در مدرسه بر ارضای نیازهای روان‌شناختی	-۰/۶۴	۱۱/۶۰۸	تأیید
۶	حمایت والدین از خودمختاری - ارضای نیازهای روان‌شناختی - ادراک از قلدری سایبری	۰/۱۴	۱/۹۸	تأیید
۷	خشونت در مدرسه - ارضای نیازهای روان‌شناختی - ادراک از قلدری سایبری	۰/۳۲	۵/۰۳۶	تأیید

نتایج مدل معادلات ساختاری نشان داد که حمایت والدین از خودمختاری به‌طور مستقیم بر ادراک از قلدری سایبری ($\beta = -0.27, P = 0.000$)، ارضای نیازهای روان‌شناختی ($\beta = 0.28, P = 0.000$)، ارضای نیازهای روان‌شناختی بر ادراک از قلدری سایبری ($\beta = -0.50, P = 0.000$)، خشونت در مدرسه بر ادراک از قلدری سایبری ($\beta = 0.38, P = 0.000$) و ارضای نیازهای روان‌شناختی بر ادراک از قلدری سایبری ($\beta = -0.64, P = 0.000$) تأثیر معنی‌دار داشت. همچنین مسیرهای میانجی حمایت والدین از خودمختاری از طریق ارضای نیازهای روان‌شناختی بر ادراک از قلدری سایبری ($\beta = 0.14, P = 0.000$) و خشونت در مدرسه از طریق ارضای نیازهای روان‌شناختی بر ادراک از قلدری سایبری ($\beta = 0.32, P = 0.000$) نیز معنی‌دار بودند.

برای بررسی برازش مدل ساختاری از معیارهای مقادیر R Square، ضریب معناداری Z که در مدل ارائه می‌شود، معیار Q2 و معیار اندازه اثر (f^2) استفاده می‌کنیم. معیار R Square میزان تأثیر یک یا چند متغیر برون‌زا را بر یک متغیر درون‌زا نشان می‌دهد و سه مقدار ۰/۱۹، ۰/۳۳ و ۰/۶۷ به عنوان مقدار ملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی در نظر گرفته شده است. معیار Q2 قدرت پیش‌بینی مدل در متغیرهای وابسته را مشخص می‌کند. در مورد تمامی سازه‌های درون‌زا مقادیر ۰/۰۲، ۰/۱۵ و ۰/۳۵ را به عنوان قدرت پیش‌بینی کم، متوسط و قوی تعیین کرده‌اند.

جدول ۴. شاخص‌های برازش مدل ساختاری

سازه	مقدار R Square	Q2
ادراک از قلدری سایبری	۰/۸۶	۰/۲۴
ارضای نیازهای روان‌شناختی	۰/۴۴	۰/۲۰

مطابق جدول ۴، مقدار R Square برای سازه ادراک از قلدری سایبری ۰/۸۶ و سازه ارضای نیازهای روان‌شناختی ۰/۴۴ بدست آمده است که نشان‌دهنده مقدار مناسبی می‌باشد. مقادیر Q2 نشان می‌دهد متغیرهای درون‌زای هر دو سازه قابلیت پیش‌بینی خوبی با سازه‌های مربوط به خود را دارند.

معیار اندازه اثر f^2 شدت رابطه بین سازه‌های مدل را تعیین می‌کند. هر چه این معیار بیشتر باشد شدت بالای تأثیر را نشان می‌دهد. مقادیر ۰/۰۲، ۰/۱۵ و ۰/۳۵ به ترتیب نشان از اندازه تأثیر کوچک، متوسط و بزرگ یک متغیر مکنون بر متغیر مکنون دیگر است. میزان تأثیرات متغیرها بر یکدیگر در جدول ۵ آورده شده است.

جدول ۵. مقادیر شاخص اندازه اثر (f²)

متغیرها	ادراک از قلدری سایبری	ارضای نیازهای روان‌شناختی
حمایت والدین از خودمختاری	۰/۴۷	۰/۱۱
خشونت در مدرسه	۰/۵۶	۰/۶۷
ارضای نیازهای روان‌شناختی	۰/۶۴	-

همچنین مقادیر f² در جدول ۵ نشان‌دهنده اندازه اثر مناسب برای سازه‌های حمایت والدین از خودمختاری، خشونت در مدرسه و ارضای نیازهای روان‌شناختی می‌باشد.

برازش کلی مدل

برای بررسی برازش کلی مدل که هر دو بخش مدل اندازه‌گیری و ساختاری را کنترل می‌کند از معیار GOF استفاده می‌شود. سه مقدار ۰/۰۱، ۰/۲۵ و ۰/۳۶ را به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای Gof معرفی نموده‌اند. این شاخص با استفاده از میانگین هندسی شاخص R² و میانگین شاخص‌های مقادیر اشتراکی قابل محاسبه است.

$$GOF = \sqrt{\text{average (Commonality)} \times \text{average (R}^2\text{)}}$$

$$GOF = \sqrt{(0.76 \times 0.80 = 0.60)} = 0.77$$

در نتیجه، مقدار معیار شاخص نیکویی برازش برابر است با ۰/۶۰ که در مقایسه با مقادیر قابل قبول، بیانگر برازش کلی مناسب مدل می‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف تعیین روابط ساختاری ادراک از قلدری سایبری بر اساس حمایت والدین از خودمختاری و خشونت در مدرسه با میانجی‌گری ارضای نیازهای روان‌شناختی انجام گرفت.

نتایج معادلات ساختاری نشان داد حمایت والدین از خودمختاری بر قلدری سایبری اثر مستقیم دارد. این یافته با نتایج مطالعات رایت (۲۰۱۸)، الساسر و همکاران (۲۰۱۷)، ناوارو و همکاران (۲۰۱۳)، رویز-اولیوا (۲۰۱۷) و ما و همکاران (۲۰۲۲) مبنی بر اینکه حمایت والدین از خودمختاری می‌تواند میزان قلدری سایبری را پیش‌بینی کند همسو می‌باشد.

در تبیین این فرضیه می‌توان گفت حمایت والدین از خودمختاری نقش مهمی در کاهش خطر قلدری سایبری ایفا می‌کند و کاهش سطح حمایت والدین از خودمختاری نه تنها احتمال قرار گرفتن در معرض محیط‌های سایبری را افزایش می‌دهد (آویاما^۱ و همکاران، ۲۰۱۲). بلکه باعث ایجاد مزاحمت سایبری نیز می‌شود. از سوی دیگر، حمایت والدین از خودمختاری یکی از عوامل بیرونی مهم برای رشد مثبت نوجوانان است (فرویلند و ورل^۲، ۲۰۱۷). حمایت والدین از خودمختاری می‌تواند موجب شود دانش‌آموزان احساس کنند نیازهایشان مورد احترام و توجه قرار می‌گیرد؛ در نتیجه، گرایش بیشتری به بروز رفتارهای مطلوب و مسالمت‌آمیز خواهند داشت. در مقابل، زمانی که نوجوانان از حمایت والدین در سطح پایین‌تری برخوردارند، احتمال دارد برای مقابله با دردهای عاطفی، هیجانات خود را به شیوه‌های مخرب ابراز کنند.

نتایج مدل معادلات ساختاری نشان داد که خشونت در مدرسه با قلدری سایبری ارتباط مستقیم دارد. این یافته با نتایج مطالعات سودربرگ و همکاران (۲۰۱۶) و تیورن و همکاران (۲۰۱۸) همسو می‌باشد.

1. Aoyama

2. Froiland & Worrell

این یافته بر اساس نظریه تنش عمومی اگنیو و وایت^۱ (۱۹۹۲) قابل تبیین است، تجربه هیجانات منفی در شرایط تنش می‌تواند به بزهکاری و رفتارهای آسیب‌زا منجر شود؛ در این چارچوب، قلدری سایبری یکی از مهم‌ترین پیامدهای تنش محسوب می‌شود. شدت اثرگذاری این عوامل در فضای مجازی حتی بیش از موقعیت‌های واقعی است؛ زیرا در زندگی واقعی، ابراز مستقیم احساسات منفی معمولاً با محدودیت‌های موقعیتی یا ترس از پیامدها همراه است، در حالی که محیط آنلاین به دلیل سطح پایین حضور اجتماعی و امکان ناشناس ماندن، زمینه بروز سریع و بی‌پروای هیجانات منفی را فراهم می‌کند (کووالسکی^۲ و همکاران، ۲۰۱۴)؛ از این رو می‌توان گفت نوجوانانی که از سطح بالاتری از خودکنترلی برخوردارند، فارغ از شرایط محیطی، تمایل بیشتری به اجتناب از رفتارهای خشونت‌آمیز دارند و می‌توانند از طریق رفتارهای سازگارانه، در کاهش خشونت مدرسه نقش مؤثری ایفا کنند.

نتایج معادلات ساختاری نشان داد حمایت والدین از خودمختاری بر قلدری سایبری با میانجی‌گری ارضای نیازهای روان‌شناختی اثر غیرمستقیم دارد. اگرچه پژوهش مستقیمی در زمینه نقش میانجی ارضای نیازهای روان‌شناختی در ارتباط بین حمایت والدین از خودمختاری و قلدری سایبری یافت نشد، اما شواهد غیرمستقیم این مسیر را تأیید می‌کنند. به عنوان مثال، هوانگ (۲۰۲۱) در مطالعه‌ای بر روی نمونه بزرگی از نوجوانان نشان داد که احساس شایستگی به‌طور معناداری رابطه بین قربانی‌شدن در قلدری و بهزیستی ذهنی نوجوانان را واسطه می‌کند. این یافته حاکی از آن است که مؤلفه‌های نیازهای روان‌شناختی می‌توانند نقش میانجی در پیوند میان تجارب اجتماعی و پیامدهای روان‌شناختی ایفا کنند. بر اساس نظریه خودتعیین‌گری رایان و دسی (۲۰۱۷)، ارضای نیازهای بنیادین روان‌شناختی یعنی خودمختاری، شایستگی و ارتباط پیش‌شرط رشد سالم و سازگاری اجتماعی است. زمانی که والدین با رفتارهایی چون دادن آزادی در انتخاب، گوش دادن به نظرات نوجوان و احترام به علایق او، از خودمختاری حمایت می‌کنند، زمینه برای برآورده‌شدن این نیازها فراهم می‌شود (وانستینکیست و رایان^۳، ۲۰۱۳). ارضای نیازهای روان‌شناختی موجب افزایش تنظیم هیجان، همدلی، مسئولیت‌پذیری و رفتارهای اجتماعی سازنده می‌شود. در مقابل، ناکامی در ارضای این نیازها به احساس محرومیت روان‌شناختی، خشم و پرخاشگری منجر می‌شود (کاستا و همکاران، ۲۰۱۶) که می‌تواند خود را در قالب رفتارهای مخرب نظیر قلدری سایبری نشان دهد، در واقع، نوجوانانی که احساس می‌کنند والدین‌شان آن‌ها را کنترل‌گرانه مدیریت می‌کنند و آزادی کافی در بیان خود ندارند، بیشتر در معرض ناکامی نیازهای روان‌شناختی بوده و احتمال مشارکت آن‌ها در قلدری سایبری افزایش می‌یابد (دیو و همکاران، ۲۰۲۳)؛ بنابراین می‌توان گفت حمایت والدین از خودمختاری به‌طور غیرمستقیم از طریق ارضای نیازهای روان‌شناختی احتمال بروز رفتارهای ضداجتماعی از جمله قلدری سایبری را کاهش می‌دهد. این مسیر میانجی نشان می‌دهد که خانواده نقش مهمی در پیشگیری از قلدری در فضای مجازی دارد؛ زیرا فراهم‌سازی محیطی که نیازهای بنیادین نوجوان را برآورده می‌کند، او را به سمت تعاملات سالم و مثبت با همسالان هدایت می‌کند.

نتایج مدل معادلات ساختاری نشان داد که خشونت در مدرسه با میانجی‌گری ارضای نیازهای روان‌شناختی با قلدری سایبری ارتباط غیرمستقیم دارد. اگرچه پژوهش مستقیمی درباره نقش میانجی ارضای نیازهای روان‌شناختی در ارتباط بین خشونت مدرسه و قلدری سایبری یافت نشد، اما شواهد پژوهشی غیرمستقیم مؤید این مسیر هستند. به‌عنوان نمونه، پورروانداری و همکاران (۲۰۲۴) گزارش کردند که رضایت از نیازهای روان‌شناختی دانش‌آموزان نقش میانجی معناداری در رابطه بین سبک تربیتی مقتدرانه معلم و قصد انجام رفتارهای قلدری ایفا می‌کند. این یافته نشان می‌دهد که سطح ارضای نیازهای روان‌شناختی می‌تواند در پیوند میان تجارب محیطی مدرسه و گرایش به رفتارهای پرخاشگرانه و آسیب‌زننده نقش کلیدی داشته باشد.

1. Agnew & White

2. Kowalski

3. Vansteenkiste & Ryan

در تبیین این یافته می‌توان گفت، خشونت در محیط مدرسه، شامل تهدید، تحقیر یا زورگویی همسالان، می‌تواند فرصت نوجوانان برای تجربه نیازهای بنیادین روان‌شناختی از جمله احساس ارزشمندی، کفایت شخصی و ارتباط مثبت با دیگران را محدود کند (ریف^۱، ۲۰۱۳). ارضای این نیازها، نوجوانان را با منابع هیجانی و اجتماعی لازم برای مدیریت تنش‌ها و مشکلات بین‌فردی توانمند می‌سازد و احتمال بروز رفتارهای پرخطرانه آنلاین و قلدری سایبری را کاهش می‌دهد (جوزه^۲ و همکاران، ۲۰۱۲)؛ به عبارت دیگر، تجربه خشونت مدرسه با محدود کردن ارضای نیازهای بنیادین روان‌شناختی، فشار روانی و احساس ناتوانی ایجاد می‌کند و ممکن است نوجوانان را به رفتارهای جبرانی و خصمانه آنلاین سوق دهد؛ بنابراین، نیازهای بنیادین روان‌شناختی می‌توانند نقش میانجی مهمی در رابطه بین خشونت مدرسه و قلدری سایبری ایفا کنند؛ به طوری که حتی در مواجهه با خشونت، نوجوانانی که نیازهایشان به‌طور مؤثر ارضا می‌شود، کمتر احتمال دارد به قلدری سایبری متوسل شوند.

مطالعه حاضر نشان داد که حمایت والدین از خودمختاری و خشونت در مدرسه قادرند قلدری سایبری در میان نوجوانان دبیرستانی را پیش‌بینی کنند. همچنین، نیازهای روان‌شناختی نقش میانجی میان خشونت مدرسه‌ای و حمایت والدین از خودمختاری با قلدری سایبری ایفا می‌کنند. یافته‌ها آشکار ساخت که چگونه عوامل خانوادگی، شرایط مرتبط با استفاده از فناوری و عوامل مدرسه بر قلدری سایبری دانش‌آموزان اثر گذارند و در عین حال سازوکار روابط بین‌فردی نوجوانان را در ارتباط با این پدیده روشن‌تر می‌سازند.

با وجود یافته‌های ارزشمند، این پژوهش خالی از محدودیت نیست. نخست آنکه، مطالعه حاضر بر اساس داده‌های مقطعی و گذشته‌نگر انجام شده است و از این رو امکان بررسی روابط علی و تکرارپذیری نتایج در مطالعات طولی فراهم نیست. دوم، در حالی که حمایت والدینی به‌طور کلی بررسی شده است، باید توجه داشت که کیفیت و تأثیر حمایت پدرانه و مادرانه ممکن است متفاوت باشد؛ موضوعی که می‌تواند در مطالعات آینده به‌صورت تفکیک‌شده مورد توجه قرار گیرد. سوم، تمرکز اصلی پژوهش حاضر بر نقش روابط والد-فرزند در قلدری سایبری نوجوانان بوده است، حال آنکه روابط مهم دیگری همچون روابط خواهر و برادر، تعامل با همسالان و همچنین شرایط عینی اقتصادی-اجتماعی خانواده نیز می‌توانند در بروز و تداوم این پدیده نقش داشته باشند. بررسی این عوامل در تحقیقات آتی می‌تواند به درک جامع‌تر و چندبعدی‌تری از پدیده قلدری سایبری بیانجامد.

بنابراین، جمع‌آوری داده‌های طولی برای اعتبارسنجی روابط شناسایی‌شده و انجام مرورهای نظام‌مند به‌منظور بررسی سازوکارهای میانجی‌گرانه میان متغیرها در مطالعات آینده ضروری است. همچنین، پژوهش‌های آتی می‌توانند به تفکیک، تأثیر حمایت پدر و مادر از خودمختاری را بر قلدری سایبری بررسی کنند تا نقش متمایز هر یک در رشد نوجوانان روشن‌تر گردد. افزون بر این، انجام مطالعات مشابه با در نظر گرفتن سایر ابعاد روابط اجتماعی نوجوانان، از جمله روابط با خواهر و برادر، تعاملات همسالان و شرایط اقتصادی-اجتماعی خانواده، توصیه می‌شود. یافته‌های پژوهش حاضر همچنین بر ضرورت طراحی مداخلات آموزشی تأکید دارند که هدف آن‌ها تقویت حمایت والدین از خودمختاری، ارتقای حساسیت اخلاقی در محیط مدرسه و پاسخگویی به نیازهای بنیادین روان‌شناختی نوجوانان (از جمله شایستگی و ارتباط) باشد؛ راهبردهایی که می‌توانند در پیشگیری و کاهش قلدری سایبری نقش مؤثری ایفا کنند.

تعارض منافع

در این پژوهش هیچ‌گونه تعارض منافی وجود ندارد.

1. Ryff

2. Jose

حامی مالی

این پژوهش با حمایت مالی معاونت پژوهشی دانشگاه محقق اردبیلی انجام گرفت.

ملاحظات اخلاقی

این مطالعه با رعایت اصول اخلاقی پژوهش‌های انسانی انجام شد، کلیه شرکت‌کنندگان با رضایت آگاهانه در پژوهش مشارکت داشتند و محرمانگی اطلاعات و حریم خصوصی آنان کاملاً رعایت شد.

مشارکت نویسندگان

نویسنده اول: روش‌شناسی/تجزیه و بازبینی گزارش نهایی. نویسنده دوم: جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل و تهیه گزارش مقدماتی.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله از کلیه افرادی که با مشارکت خود در اجرای این پژوهش همکاری کردند، صمیمانه سپاسگزاری می‌شود.

منابع

- بشارت، محمدعلی؛ و رنجبر کلاگری، الهه. (۱۳۹۲). مقیاس ارضای نیازهای بنیادین روان‌شناختی: پایایی، روایی و تحلیلی عاملی، فصلنامه اندازه‌گیری تربیتی، ۴(۱۴)، ۱۶۸-۱۴۷. https://jem.atu.ac.ir/article_90.html
- بشرپور، سجاد؛ و زردی، بهمن. (۱۳۹۸). خصوصیات روان‌سنجی مقیاس تجربه قلدری- قربانی سایبری در دانش-آموزان. روان‌شناسی مدرسه و آموزشگاه ۸(۱)، ۵۷-۴۳. <https://doi.org/10.22098/jsp.2019.795>
- تنهای‌رشوانلو، فرهاد؛ و حجازی، الهه. (۱۳۸۷). رابطه ادراک از سبک فرزندپروری با پیشرفت تحصیلی: نقش واسطه‌ای انگیزش تحصیلی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران. ایران.
- رحمتی‌توسه‌کله، فاطمه، خلیلی‌نژاد، محمود و حسین‌خانزاده، عباسعلی. (۱۴۰۴). اثربخشی گروه‌درمانی کوتاه‌مدت راه‌حل‌محور بر احساس خودکارآمدی و سبک‌های حل مسئله نوجوانان قربانی قلدری. پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی، ۱۵(۶۰)، ۲۴۲۳-۲۴۱۶. <https://doi.org/10.22034/spr.2026.521268.2126>
- علائی، پروانه. (۱۳۹۲). بررسی اثربخشی آموزش مدیریت خشم در چارچوب برنامه PEGS در تعامل با شیوه‌های فرزندپروری و کیفیت ارتباط معلم - دانش‌آموز در کاهش پرخاشگری در مدرسه. رساله دکتری روان‌شناسی تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه تبریز.
- محمدی‌فر، محمدعلی و خداپناه، فاطمه. (۱۴۰۵). بررسی رابطه اضطراب اجتماعی و انزوای اجتماعی با قربانی قلدری: نقش تنظیم هیجان به‌عنوان متغیر میانجی. پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی، ۱۶(۶۱)، ۲۴۱-۲۶۶. <https://doi.org/10.22034/spr.2026.535817.2165>
- Agnew, R., & White, H. R. (1992). An empirical test of general strain theory. *Criminology*, 30(4), 475-500. doi: 10.1111/j.1745-9125.1992.tb01113.x
- Antoniadou, N., Kokkinos, C.M., Markos, A. (2016). Development, construct validation and measurement invariance of the Greek cyber-bullying/victimization experiences questionnaire (CBVEQ-G). *Journal of Computers in Human Behavior*, 65(14), 380-390. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.08.032>

- Aoyama, I., Utsumi, S., & Hasegawa, M. (2012). Cyberbullying in Japan: Cases, government reports, adolescent relational aggression, and parental monitoring roles. *Cyberbullying in the global playground: Research from international perspectives*, 183-201. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1002/9781119954484.ch9>
- Benbenishty, R., & Astor, R. A. (2005). *School violence in context: Culture, neighborhood, family, school, and gender*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195157802.001.0001>
- Chen, J. K., & Chen, L. M. (2020). A cross-national examination of school violence and nonattendance due to school violence in Taiwan, Hong Kong, and Mainland China: A Rasch model approach. *Journal of School Violence*, 19(2), 177-191. <http://dx.doi.org/10.1080/15388220.2019.1568882>
- Chen, J.-K., & Chan, H. C. (2025). International and interdisciplinary perspectives on school violence and bullying, cyberbullying, and cyber deviance: An introductory essay [Editorial]. *Behavioral Sciences & the Law*, 43(2), 169–172. <https://doi.org/10.1002/bsl.2704>
- Chen, J.K., Pan, Z., & Wang, L.C. (2021). Parental beliefs and actual use of corporal punishment, school violence and bullying, and depression in early adolescence. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(12), 6270-6285. <https://doi.org/10.3390/ijerph18126270>
- Chirkov, V. I., & Ryan, R. M. (2001). Parent and teacher autonomy-support in Russian and U.S. adolescents: Common effects on well-being and academic motivation. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32, 618-635. <https://doi.org/10.1177/0022022101032005006>
- Costa, L. C. A. D., Maroco, J., & Vieira, L. F. (2017). Validation of the basic psychological needs in exercise scale (BPNES). *Journal of Physical Education*, 28(1), 2847-2855. <https://doi.org/10.4025/jphyseduc.v28i1.2847>
- Costa, S., Cuzzocrea, F., Gugliandolo, M. C., & Larcan, R. (2016). Associations between parental psychological control and autonomy support, and psychological outcomes in adolescents: The mediating role of need satisfaction and need frustration. *Journal of Child Indicators Research*, 9(4), 1059-1076. <https://link.springer.com/article/10.1007/s12187-015-9353-z>
- Davis, K., & Koepke, L. (2015). Risk and protective factors associated with cyberbullying: Are relationships or rules more protective? *Learning, Media and Technology*, 41(4), 521–545. <http://dx.doi.org/10.1080/17439884.2014.994219>
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Journal of Psychological inquiry*, 11(4), 227-268. https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1104_01
- Du, W., Li, Z., Xu, Y., & Chen, C. (2023). The Effect of Parental Autonomy Support on Grit: The Mediating Role of Basic Psychological Needs and the Moderating Role of Achievement Motivation. *Journal of Psychology Research and Behavior Management*, 16(1), 939-948. <https://doi.org/10.2147/PRBM.S401667>
- Elsaesser, C., Russell, B., Ohannessian, C. M., & Patton, D. (2017). Parenting in a digital age: A review of parents' role in preventing adolescent cyberbullying. *Journal of Aggression and Violent Behavior*, 35(1), 62–72. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2017.06.004>
- Eyuboglu, D., Eyuboglu, M., Oktar, D., Pala, S. C., Demirtas, Z., Arslantas, D., & Unsal, A. (2025). Risk Factors and Correlates of School Bullying and Cyberbullying among Turkish Adolescents: Evidence from a School-Based Cross-Sectional Study. *Journal of Alpha Psychiatry*, 26(2), 38859-38873. <https://doi.org/10.31083/AP38859>
- Froiland, J. M., & Worrell, F. C. (2017). Parental autonomy support, community feeling and student expectations as contributors to later achievement among adolescents. *Journal of Educational Psychology*, 37(3), 261–271. <https://doi.org/10.1080/01443410.2016.1214687>
- Furlong, M. J., Smith, D. C., & Bates, M. P. (2002). Further development of the Multidimensional School Anger Inventory: Construct validation, extension to female adolescents, and preliminary norms. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 20(1), 46-65. <https://doi.org/10.1177/073428290202000104>
- Gómez-Ortiz, O., Romera, E. M., & Ortega-Ruiz, R. (2016). Parenting styles and bullying. The mediating role of parental psychological aggression and physical punishment. *Journal of Child abuse & neglect*, 51, 132-143. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/j.chiabu.2015.10.025>

- Güçlü-Aydoğan, M., Ünal-Aydın, P., & Aydın, O. (2025). The effects of psychological resilience, self-efficacy and metacognition on cyberbullying among adolescents. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 42(1), 57-65. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/s10560-023-00946-9>
- Hoyle, R. H. (1995). The structural equation modeling approach: Basic concepts and fundamental issues. <https://psycnet.apa.org/record/1995-97753-001>
- Huang, L. (2021). Bullying victimization, self-efficacy, fear of failure, and adolescents' subjective well-being in China. *Journal of Children and Youth Services Review*, 127(8), 106084. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2021.106084>
- Chung, Y. J., & Shin, Y. J. (2020). Development and validation of adolescent cyberbullying scale. *The Journal of Learner-Centered Curriculum and Instruction*, 20(23), 1453–1473. <https://doi.org/10.22251/jlcci.2020.20.23.1453>
- Jiang, S., & Liang, Z. (2021). Mediator of school belongingness and moderator of migration status in the relationship between peer victimization and depression among Chinese children: A multi-group structural equation modeling approach. *Journal of Affective Disorders*, 278(1), 382–389. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2020.09.075>
- Jose, P. E., Ryan, N., & Pryor, J. (2012). Does social connectedness promote a greater sense of well-being in adolescence over time? *Journal of research on adolescence*, 22(2), 235-251. <https://doi.org/10.1111/j.1532-7795.2012.00783.x>
- Kowalski, R. M., Giumetti, G. W., Schroeder, A. N., & Lattanner, M. R. (2014). Bullying in the digital age: A critical review and meta-analysis of cyberbullying research among youth. *Journal for Psychological Bulletin*, 140(4), 1073–1137. <https://doi.org/10.1037/a0035618>
- Lai, C. S., Mohamad, M. M., Lee, M. F., Salleh, K. M., Sulaiman, N. L., Rosli, D. I., & Chang, W. V. S. (2017). Prevalence of cyberbullying among students in Malaysian higher learning institutions. *Journal for Advanced Science Letters*, 23(2), 781–784. doi: 10.1166/asl.2017.7492
- Legault, L., Ray, K., Hudgins, A., Pelosi, M., & Shannon, W. (2017). Assisted versus asserted autonomy satisfaction: Their unique associations with wellbeing, integration of experience, and conflict negotiation. *Journal for Motivation and Emotion*, 41(1), 1–21. <https://doi.org/10.1007/s11031-016-9593-3>
- Liang, H., Zhu, F., Li, X., Jiang, H., Zhang, Q., & Xiao, W. (2025). The link between bullying victimization, maladjustment, self-control, and bullying: a comparison of traditional and cyberbullying perpetrator. *Journal for Youth & Society*, 57(3), 379-395. <https://doi.org/10.1177/0044118X241247213>
- Liang, Q., Yu, C., Xing, Q., Liu, Q., & Chen, P. (2021). The influence of parental knowledge and basic psychological needs satisfaction on peer victimization and internet gaming disorder among Chinese adolescents: A mediated moderation model. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(5), 2397. DOI: 10.3390/ijerph18052397
- Longobardi, C., Badenes-Ribera, L., Fabris, M. A., Martinez, A., & McMahon, S. D. (2019). Prevalence of student violence against teachers: A meta-analysis. *Journal for Psychology of Violence*, 9(6), 596–610. <https://doi.org/10.1037/vio0000202>
- Ma, C., Ma, Y., & Lan, X. (2022). Parental autonomy support and pathological internet use among Chinese undergraduate students: Gratitude moderated the mediating effect of filial piety. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(5), 2644-2658. <https://doi.org/10.3390/ijerph19052644>
- Modecki, K. L., Minchin, J., Harbaugh, A. G., Guerra, N. G., & Runions, K. C. (2014). Bullying prevalence across contexts: A meta-analysis measuring cyber and traditional bullying. *Journal of Adolescent Health*, 55(5), 602–611. doi: 10.1016/j.jadohealth.2014.06.007
- Navarro, R., Serna, C., Martínez, V., & Ruiz-Oliva, R. (2013). The role of Internet use and parental mediation on cyberbullying victimization among Spanish children from rural public schools. *European Journal of Psychology of Education*, 28(3), 725–745. <https://doi.org/10.1007/s10212-012-0137-2>

- Nazmul, M. H. M. (2024). Knowledge, Attitude and Perception of Cyberbullying Among the Parents in Malaysia. *Educational Administration: Theory And Practice*, 30(4), 2514-2521. Doi: 10.53555/kuey.v30i4.1883
- Ng, E., Chua, J., & Shorey, S. (2022). The effectiveness of educational interventions on traditional bullying and cyberbullying among adolescents: A systematic review and metaanalysis. *Journal for Trauma, Violence & Abuse*, 23(1), 132–151. <https://doi.org/10.1177/1524838020933867>
- Ng, J. Y. Y., Lonsdale, C., & Hodge, K. (2011). The Basic Needs Satisfaction in Sport Scale (BNSSS): Instrument development and initial validity evidence. *Journal for Psychology of Sport and Exercise*, 12(3), 257–264. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2010.10.006>
- Purwandari, E., Rahayu, S. A., & Taufik, T. (2024). Need-satisfaction as a Mediator of Teaching Style and School-Bullying Intentions. *The Open Psychology Journal*, 17(1), 1-9. <http://dx.doi.org/10.2174/0118743501293932240427051149>
- Ren, Q., & Jiang, S. (2021). Acculturation stress, satisfaction, and frustration of basic psychological needs and mental health of Chinese migrant children: Perspective from basic psychological needs theory. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(9), 4751. <https://doi.org/10.3390/ijerph18094751>
- Robbins, R. J. (1994). An assessment of perceptions of parental autonomy support and control: Child and parent correlates. Unpublished doctoral dissertation, Department of Psychology, University of Rochester, NY, USA <https://cir.nii.ac.jp/crid/1573105975582040960>
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2017). Self-determination theory: Basic psychological needs in motivation, development, and wellness. The Guilford Press. <https://doi.org/10.1521/978.14625/28806>
- Ryff, C. D. (2013). Psychological well-being revisited: Advances in the science and practice of eudaimonia. *Journal for Psychotherapy and psychosomatics*, 83(1), 10-28. <https://doi.org/10.1159/000353263>
- Santurio, J. I. M., Fernández-Río, J., Estrada, J. A. C., & González-Víllora, S. (2020). Connections between bullying victimization and satisfaction/frustration of adolescents' basic psychological needs. *Revista De Psicodidáctica ' (English Ed)*, 25(2), 119–126. <https://doi.org/10.1016/j.psicoe.2019.11.002>
- Smith, D. C., Furlong, M., Bates, M., & Laughlin, J. D. (1998). Development of the Multidimensional School Anger Inventory for males. *Journal for Psychology in the Schools*, 35(1), 1–15. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1520-6807\(199801\)35:1<1::AID-PITS1>3.0.CO;2-U](https://doi.org/10.1002/(SICI)1520-6807(199801)35:1<1::AID-PITS1>3.0.CO;2-U)
- Soderberg, P., Bjorkqvist, K., & Osterman, K. (2016). Exploring the effects of physical punishment on aggressive behavior and peer victimization: A conditional process analysis. *Journal of Aggression, Journal for Conflict and Peace Research*, 8(1), 21–32. <https://doi.org/10.1108/JACPR-09-2015-0187>
- Sureda, J., Comas, R., & Morey, M. (2010). Menores y acceso a internet en el hogar: las normas familiares. *Comunicar: Revista Científica de Comunicación y Educación*, 17(34), 135-143. <https://doi.org/10.3916/C34-2010-03-13>
- Tian, L., Tian, Q., & Huebner, E. S. (2016). School-related social support and adolescents' school-related subjective well-being: The mediating role of basic psychological needs satisfaction at school. *Journal for Social Indicators Research*, 128(1), 105–129. doi: 10.1007/s11205-015-1021-7
- Turns, B. A., & Sibley, D. S. (2018). Does maternal spanking lead to bullying behaviors at school? A longitudinal study. *Journal of Child and Family Studies*, 27(9), 2824–2832. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10826-018-1129-x>
- Vansteenkiste, M., & Ryan, R. M. (2013). On psychological growth and vulnerability: Basic psychological need satisfaction and need frustration as a unifying principle. *Journal of Psychotherapy Integration*, 23(3), 263–280. <https://doi.org/10.1037/a0032359>
- Vlachopoulos, S. P., Katartzi, E. S., & Kontou, M. G. (2011). The Basic Psychological Needs in Physical Education Scale. *Journal of Teaching in Physical Education*, 30(3), 263–280. <https://doi.org/10.1123/jtpe.30.3.263>

- Wang, Q., Pomerantz, E., & Chen, H. (2007). The role of parents? Control in early adolescents? Psychological functioning: A longitudinal investigation in the United States and China. *Journal for Child Development*, 78(5), 1592–1610. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2007.01085.x>
- Wright, M. (2018). Cyberbullying victimization through social networking sites and adjustment difficulties: The role of parental mediation. *Journal of the Association for Information Systems*, 19(2), 113-123. doi: 10.17705/1jais.00486
- Wu, W., Guo, Z., Li, S., Tu, F., Wu, X., Ma, X., ... & Zeng, Y. (2022). The influence of parental autonomy support on cyberbullying victimization of high school students: a latent moderation analysis. *Journal for Acta Psychologica*, 230(9), 103739. <https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2022.103739>
- Young-Jones, A., Fursa, S., Byrket, J. S., & Sly, J. S. (2015). Bullying affects more than feelings: The long-term implications of victimization on academic motivation in higher education. *Social Psychology of Education*, 18(1), 185–200. <http://dx.doi.org/10.1007/s11218-014-9287-1>
- Yuying, S. H. E. N., & Yan, L. U. (2025). Cyberbullying Victimization among Adolescents: Machine Learning Analysis of Survey Data. *RAIS Journal for Social Sciences*, 9(1), 149-158. DOI:10.5281/zenodo.15492051.